

2340

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक

४३४ अ २०३ (४५९)

ग्रंथ नाम

ज्ञानेश्वरी

एका अध्याय

कुरित

विषय

मन्वेदांत

भरती

क्र. १२

केरल

४३४१४२०३

ज्ञानेश्वरी

अध्याय नववा (मुद्रित)

(1) मृषो नि विश्वभिन्न ॥ परि न भेदं तया चं ज्ञान ज्ञे से
अवयवतरी जानान परिये किचिदेहिने १२ कांशा
रवासानियाथोरा ॥ आथिये कान्चित्तरुत्तरा ॥ बहुरसि
परिदिनकरा ॥ ये कान्चि जे वि ॥ १३ ॥ ते विनाना विधा
व्यक्ति ॥ जानाने ना वे जाना वृत्ति ॥ ऐसा जाणति भेद
लाभृति ॥ आपे दामाते ॥ १४ ॥ ये यो वेगळ्ळ ले यथोपां
डवा ॥ करिति ज्ञान यस्तु बरवा ॥ जे न भेदति या जाणि
या ॥ जाणते मृषो नि ॥ १५ ॥ नातरी जे धवां जिये वाइ

(२) देवतिकां जें जें काहि ॥ तें मिवांचुनि नाहिं ॥ एसाचि
बोधु ॥ ४४ ॥ पाहे पांचुड बुडा जे उता जाय ॥ ते उतें जळ
एकतया तें आहे ॥ मग विरे आथ वारा हे ॥ जन्हि जळा
चिमा जि १७ ॥ कां पवने परिमाणु उचललें ॥ तें पृथ्वी प
वना वेगळें नाहि गेलें ॥ आणि मागो ते जन्हि पडिलें ॥
तन्हि पृथ्वी चि वरि ॥ १८ ॥ ते से फलते थें फलते पोसा
वें ॥ फलते हि न हो अथवा हो आवे ॥ परितें मि ऐ सें जा
घवें ॥ हो उनि ठेले ॥ १९ ॥ अगा हे जे कूटिमा शिवा मि
ते कूटि चितयांचि प्रतिति ॥ एसे बडुधा कारिवर्तति ॥

(2A)

बहुचिहोउनि ५० हंभानु बिंब आवडतया ॥ सन्मुख
जेसंधनंजया तेसेते विश्वाया ॥ समोरसदा २१ अगा
तयान्वयाज्ञाना ॥ पावियोवनाहि आर्जुना ॥ वायुजेसा
गगना ॥ सर्वांगीआसे २२ तेसामिजेतुलाआघचा ॥ ते
चतुकृतयाचयासन्नावा ॥ तरिनकरीतां पांडवा ॥ मजनजा
ले २३ यन्वितहिंसकळमिचिआहे ॥ तरीकवणेकेंउयासि
लानोहे ॥ येथंएकेजाणनेनविषावाये ॥ आप्राप्तासि २४
परितेआसोयेणंचिते ॥ ज्ञानयज्ञेयजितसाते ॥ उयासिति
माते ॥ तेसांचितले ॥ २५ ॥ आखंडसकळहेसकळमुखिं ॥ स

(3) हज्जकार्यतसेमजये किं ॥ किं ने ण निया सा टिं मूर्खिं ॥ नप
विजेची माते २६ ७ अहं हि सर्व यज्ञानां २४ टि० ये नू विं वा हे
यां यंडु सता ॥ या यज्ञो यहा सं समस्तां ॥ मिं वां नो नि मो ता ॥
कवणु आहे १ मिं सकळ यज्ञा वि आदि ॥ आ पि यजना वि आ
वधी ॥ किं माते नु को नि उ बु द्वि ॥ देवा मज ले २ ॥ गंगे चे उदक
गंगे जै सं ॥ आ वि जे दे व पित रो दे शों ॥ मा सं मज दे ति तै सं ॥ प
रि आ ना ना भा विं ३ मू षो ॥ नि ते पार्था ॥ मा ते न प व ति तै स
व था ॥ मग म नि वा हि लि जे आ र्ख ॥ ते थ आ ले ४ यां ति दे ० २६ २७
दि यां ति म या ० टि ० मग मि चि डो कां दे खि ला ॥ जि हि का नि मि

(3A)

चिरेकिल ॥ मनिमिभाविला ॥ वानिलावाया १ सर्वंगेसर्वि
ठाई ॥ नमस्कारीलामिचिजिहिं ॥ दानपुण्यादिकेंकाहिं ॥ तेमः
शियाचिमोहरा ॥ २ ॥ जिहिंमातेनीआध्ययनेकेलें ॥ जेआंतुबा
हरमियांचिधाले ॥ जयांचेंजिवित्तजोडलें ॥ मजचिलगि ३
जेअहंकारुवाहतजंगी ॥ आमिहरिनेपूषावयालागि ॥ जे
लाभियेयेकचिजगी ॥ मासेनिजेंसे ४ ॥ जेमासेनिकामेसका
म ॥ जेमासेनिप्रेमेसंप्रेम ॥ जेमाशियाफुलिसभ्रमानेण
तिलोकु ५ ॥ ज्यांचिजापातिमातेचिशस्त्रे ॥ मिजोडेजयाचे
निमंत्रे ॥ ऐसेनेष्टामात्रें ॥ अजलेमाते ६ ॥ तेमरणाऐलिकडे ॥ मज
चिमिळानिगेलेफुडे ॥ मगमरुणिआनिवडे ॥ जातिलकेवि ७ ॥

(५) म्हणो निमया जिजाले॥ तेसा युज्या मासिया आले॥ जिहिउ
पचारमिसें दिधले॥ आयया येमज ८ वेअर्जुना माशा ठा
ई॥ आपया येविन सौर सुना हिं॥ मिउ पचारिक वणि हि
नाकळगा ६९ येथें जाणिक करितो निनेयो आथिलेय
कामिरविहेंचिउयां॥ जांमिजालां एसेंजो म्हणो॥ तोकहिचि
नके १० अथवा यज्ञानादिकिरिदि॥ कांत येहनजेहुटहुटि
तंतया एकासादि॥ नसो येथ ११ पाहेपाजाणिवेचिनिबळे
कोणिवेदापासो निआसे आगळें किंशेषाहुनितांडागळें २५
बोलिकें आथि १२ तोहिआथुरयातळवटिदडे॥ येरुनेतिने
तिम्हणो निबहुडे॥ येथसनकादिकवेडे॥ पिसेजाले १३ करि

(4A)

मुळ

तांतापसाचिकडसणि॥ कवणुजवळवे विजैलचक्रपाणि
तोहिआमिमानसांडुनिपायवणि॥ माथावाहे ७४ ना
तरीआथिलेयणेंसरिसि। कवणिआहेलस्मियेऐसि॥ प्रि
येसारी। रियादासि॥ घरीजियेना १५ तयाखेळतांकरिति
घरकुलि॥ तयानावआमरपुरंजरिचेविली॥ तरीनहोति
कायिबाउलि॥ इंद्रादिकतयांचि १६ तेनावडोनिजेकामो
डि॥ तेकामहेंशनेरंकहोति॥ तियासाडायेउतेपाहति। तेक
ल्पवृक्ष १७ ऐसिजियेचियाजवळिका॥ सामर्थ्यघरिचिया
पाईका॥ तेलक्ष्मीमुखनायका॥ नमनेचियेथे॥ १८॥ मग

(5) सर्वस्वें करुनि सेवा ॥ अजिमान सांडु नि यां पांडवा ॥ ते पा
यधुवावे याच या देवां ॥ पात्रजालि ॥ १९ ॥ ह्मणो नि थार
पणप न्हां सांडिजे ॥ विप्रति जा घवि विसरिजे ॥ जें जगा
धाकुरे हाडिजे ॥ ते जवळिक माझी ॥ २० ॥ अगा सहस्र की
र्वाचि ये दृष्टी ॥ पुढांचं इह लोपे कि रिटी ॥ ते थें रघुघोत
कांडु दडुटी ॥ जापुले नतेजे ॥ २१ ॥ ते सें लक्ष्मि येचं थो
रपणनसरे ॥ जेथ रां गुने हितपनुपकरे ॥ तेथे रप्राक
त हेंदरें ॥ केविजावां लाहे २२ ॥ याला गिं शरीर सांडावा २५९
किजे ॥ सकळ गुणांचें लोण उतरिजे ॥ संपति मडु सांडिजे

(5A)

कुरौडिकरुनि २३॥ श्लो. अनित्यमसुरं लोके मिमं प्राप्य
अजस्रमादि. कारथोदके जियेचियेकासे ॥ लागलियां समु
द्रजालिअनायासें। तियेगंगेसिकाईअनारिसे। गसंतरअ
से १ म्पौनिराजबिकां ब्राम्ण ॥ जयागतिमतिमिचिश
रण ॥ तयां त्रिशुद्धिमिचिनिर्वाण ॥ स्थितिहिमिचि २॥ या
लांगीरातजर्जरेनावे ॥ रोगोतिवेचिनिश्चिताहोआवे ॥
केसेउघडयांअसावे ॥ शरवरिखिं ३ आगावरिपडतापा
षाण ॥ नसुवावेकेविबोडया ॥ रोगेहाटलियांआणिउहास
यणावोरवदेसि ४ जेथेंचुंफडेजळतचनवा ॥ तेथोनिनदि
जेकेसेनियांडवा ॥ तेविंलोकायेउनि सोयरुवा ॥ केविनफजिजे

(6)

माते अगा मातेन मजा वया छा गि ॥ कवण बळयां आपु
लां जांगी ॥ काइ घरि कि मोगि ॥ निश्चिंति केलि ॥ धा नार्त री
विद्या किं वयसा ॥ यां प्राणियां सिहा रे सा ॥ मजन मजता प्रा
रवसा ॥ सुरवाचा कोण १ ॥ तरि भोग्य जातु जे तुळे ते ये का
देहाच यां नि किया लागले ॥ आणिये थ देह त वं पडिले ॥ का
ळा चांतां डि ॥ ८ ॥ बापु दुःखाने केणं सुहले ॥ जेथ मरणा
चे भोर लोटणे ॥ तिये मृत्यु लोकि विषे से वटिले हाटवे कें ॥
ये जो जाले ॥ ९ ॥ आतां सुरेव सि जि विता ॥ केचि ग्राहके को जे
लयां उ सुता ॥ कांइ रा रयां डि फुं कित ॥ दि पु लागे ॥ १० ॥ आगा विषा
ने कां दे वारुनि ॥ जोर सु घेइ जे पिळुनि ॥ तया ना वज मृत वे उनि
जेसें आमर होयो ॥ ११ ॥ ते वि विषयां चे जे सुरवा ॥ ते के वळ पर

२६०

(6A)

मडुःख॥परिकार्इकिजेमूर्ख॥ नसेवितानसर॥१२॥कांसिस
रंवाडुनिआपुल॥पांइन्वारवतिं बांधलें॥तेसेमृत्युलोकिकेचैफ
लें॥आहेआघवे१३॥मूणोनिमृत्युलोकिसुरवाचिकाहाणि॥
आइकिजैलकवयानांश्रवणि॥केंचिसुरवनिश्रआथुरणि
इंगळान्ना१४॥जियेलोकियानंरसयरीगी॥जेथेंउद्देहोयआ
स्तावयालागि॥डुःखलेउनिस्सुरवाचिआंगि॥सकितजन्माते॥
जेथेंमंगळान्नाअंकुरी॥सवेचिआमंगळानिपडेपोहरि॥मृत्यु
उद्दराचापरिवरि॥गर्भगिवसि१५॥जेनाहितयातेचेतवि॥तंबंते
विनेइजेगंधवि॥गेलियांचिकवपिहिगावि॥शुद्धिनलसे१६
आगागिवंसितांआघवांवादि॥परतलेंयाउलाचिनादिकिरिदि

(७) सैधनिमालीयांचिगावि॥ तियेंपुराणेंजेथिचि १८ तेथिचि
येअनित्यतेचिथोरि॥ करितयाब्रमूयाचेआयुष्यवेही॥ कै
संनाहीलोणेंआवधारी॥ नियुक्तनियों १९ ऐसिलोकिचिजिये
नांदणुक॥ तेशेजन्मलेआथिजे लोक॥ तयांचियेनिश्चिंतिचेक
वतिक॥ दिसतआसे॥ २० धेंरुष्टादशीचियेजोडि॥ जागिभांड
वलनसुटेकवडि॥ जेशेसर्वसेहणितेथेकोडि॥ वेचिदिगा २१
जोबोहेविषयविलासिगुंये॥ तोमूणतिउवायेपडिलासां
यें॥ जाअफिळासभोरंदडे॥ तयातेसज्ञानमूणति २२॥ ज
याचेंआयुष्यधाकुटेहोय॥ बळप्रज्ञाजिरोनिजाये॥ तयाचेनम २६१
स्कारीतियाय॥ वडिलमूणोनि॥ २३ जवंजवबाळबकियावाटे

(7A)

तवंतचंभोजेनाचतिकोडे॥ आयुष्यनिमालंआतुलिकेडं॥ ते
ज्जानिनाहि॥ १५ जन्मजालियां दिवसदिवसें॥ होलागेकाळ
त्रियात्रिऐसे॥ क्रियादतिकरितेउल्हासे॥ उचितिगुटिया२९
आगामरहाबोलनसाहाति॥ आषिंमेल्यातरिरडति॥ परि
आसतंजातनगणिति॥ गहि सपयें २६ दंडुरसां पेगि किज
तआहउभा॥ किंतोमासियावेंटां किजिभा॥ तेसेप्राणियेक
वणालोभा॥ वादवितिते २७ आहाकटहेवोरवेटं॥ म्ल
लोकिचेंउफराटं॥ येथेंअर्जुनाजरीआवचेंटां जन्मलासितुं
२८ तहिंसडसडोनिवहिलानिग॥ येसक्तित्रियावाटेलाग॥
जियापावसिअवंग॥ निजधाममासें २९॥

(8)

मन्मना० तुंमनेहंमिचिकरि॥ माज्ञाफजनिप्रेमधरी॥ सर्व
त्रनमस्कारी॥ मजएकाते१॥ मासेनअनुसंधानेदेख॥ संक
ल्पजाळनेनिःशेष॥ मद्याजिथोरव॥ याचिनावें३॥ ऐसामिया
आशिलाहोसि॥ तेथमासीयाचिस्वरूपायेसि॥ हेअंतःकरणि
चंतुजपासिं॥ बोलिजतआसे३॥ अगाअघवयाचोरियाआ
पुले॥ जेसर्वस्वआप्तीआसेव॥ विलें॥ तेपावोनिस्सुरवसंचले॥
होउनिठसि४॥ ऐसेसावेकनपरब्रह्मे॥ मत्कामकल्पदमे॥
बोलिलेंआत्मारामे॥ संजयोमृणे५॥ अहोएकितसेकिंअवधा
रा॥ तयाबोलानिवांतमंहातारा॥ जैसोनुठिकापुरा॥ तैसाउगा
चिआसे६॥ तेथेंसंजयमाथातुक्लि॥ आहाअमृताचापाउसवरि
बला॥ किहायेथआसतुचिगेला॥ सेजयागावां७॥

२६३

मृगा

(8A)

मया ततमिदं सर्वं ० टि य ह विं मिं त री कै सा ॥ मुरवा प्रति भानु
 कां जै सा ॥ क हिन से न रि से ऐ सा ॥ वा षि चान वे १ मा स्र या
 वि स्तार ले प षा ना वं ॥ हे ज ग चि न वे आ घ वं ॥ जै सं उ ध मु
 रा लं स्व भा वं ॥ तरि ते चि द हि र कां बिं ज चि जा ले त र ॥ अ थ
 वा स्र गार ते आ कं कार ॥ ते सा म ज ये का च्या वि स्तार ॥ ते हे ज
 ग ३ ॥ हे अ व्प त्त प षो चि न ले ॥ ग ग तं चि वि श्वा को रं वो चि ज ले ॥
 ते सं अ मूर् त मूर् ति मि यां वि स्तार ले ॥ त्रै लो क्य जा षो ४ म ह रा दि
 द हा तं ॥ ये आ शो षे हि भू ते ॥ पै मा स्या ठा डं बिं ब ते ॥ जै सं जं बि
 फे नु ॥ २ ॥ परि त या फे ना आ तु पा हा तां ॥ जै वि ज क न रि से पं डु सु

(१) ता॥ नातरी स्वमिचिया अनेकता॥ चेई लयां नो हिजे॥ ६॥ ते
सी भूतें ये मा शाठाई॥ विंबते तया मा जि मि ना हि॥ या उ प प
ति नु ज पा हि॥ सांगित लिया मा गा॥ ७॥ म्हणे नि बो लि लि
या बो ला चां अ ति सो॥ न कि जे या ला गि हे आ सो॥ त री म ज
आं तु पे सो॥ दि वि तु सि ६॥ श्लो० सततं ० १४ टि० त री कि र्त ना चे
नि न ड ना चे॥ ना शि ले व व सा य प्रा य श्रि ता चे॥ जे ना व चि
ना हि या पा चे॥ ऐ सें के ले १ य म रू मा आ व क ळा आ वि लि॥
ति र्थे ठा या व रू नि उ व वि लि॥ य म लो कि चि रं व ट लि॥ रा हा टि
आ घ वि॥ २॥ य म म्हणे का ई य मा वे॥ र म म्हणे का ई र मा वे॥

२६३

(५A)

तिर्थमूणतिकार्इरवावें॥ दोषबोरवदासिनाहिं॥३॥ ऐसेनासेनि
नामघोषें॥ नाहिकरितविश्वाचिदुःखें॥ आघवेंजगचिमहासु
खें॥ दुमदुमितभरलें॥४॥ तेपाहटेविणपाहावित॥ आमृतेवि
णजिववित॥ योगेंविणदावित॥ केवल्पडोळें॥५॥ परिरायारंका
पाडधरु॥ नेपातिसानयाथोरकडसणिकरुं॥ एकसरेआनंदा
नंआवासु॥ होतजगा६॥ कदियेकाधेनवैकुंठजावें॥ तेतिहि वै
कुंठचिकेलेआघवें॥ ऐसेनामघोषगोरवें॥ धवळेविश्व॥७॥
तेजेंसूर्यजैसेंसोज्वळ॥ परितोआस्तवेहेकिंडाळ॥ चंद्रसंपूर्ण
येकाधिबेळ॥ हेसहापुरते॥८॥ मेघउदारपरिवोसरे॥ मूणोनि

(10) उपमेसिनुयकरे ॥ हे निशंकपणे सपारवेरं ॥ पंचानन ॥ ७ ॥ ज
याचे वाचे घुदां भोजे ॥ नामनाचतसे माझे ॥ जे जन्म सहस्त्री वो
ळगीजे ॥ एक वेळुया वया १० ॥ वेकं विनसे ॥ येक वेळ मानु बि
बिनसे गे ॥ वरयोगीयां निमानसे ॥ उमडुनिजाये ॥ ११ ॥ परि
तयां यासि पांडवा ॥ मिहा ५ रपला गिवसावा ॥ जेथना मघो
षबरवा ॥ करितमाझे ॥ १२ ॥ वेसेमाशागुणिधाले ॥ देशकाळा
ते विसरले ॥ किर्तनसुरवेजाले ॥ आपणपांचि ॥ १३ ॥ कल्लविह्लुह
रिगोविंद ॥ यानामाचे निरवळप्रबंध ॥ कामाजि आत्मचर्चावि २६५
षट् ॥ उट्टगाति ॥ १४ ॥ हंबडुआसोयापरी ॥ किर्तितिमाते आव

(10A)

धारी ॥ एक विचरति चराचरी ॥ पांडुकुमरा ॥ ११ ॥ मगजाणिक
ते अर्जुना ॥ सवियाचि बहुवाजतेना ॥ पांच प्राणामना ॥ पाटा
उघेउनिशं १६ बाहिरिये म नियमाचिकां टिलाविलि ॥ आंतु
वजासनाचि पौळियन्तासिलि ॥ वरि प्राणायामा जिमांडिलि ॥
बाहातियंत्रे १७ ॥ तेथ उल्हाट सा किचेन उजिवडे ॥ मनायचनाचे
निसुरबाडे ॥ सतरा वियेचे याणियाडे ॥ बळियाविले ॥ १८ ॥ ते
कांप्रत्याहोरं रग्यातिवेलि ॥ विकाराचिसंयालिबोहलि ॥ इंद्रिये
बाधेनि आणिलि ॥ हृदयां आंतु ॥ १९ ॥ तवंधारणा वारुदादि
ले ॥ महाश्रुताते एकवटिलें ॥ मगचातुरंगसैन्यनिवटिलें ॥ सं
कल्याचे ॥ २० ॥ तयावरि जैतेजैत ॥ म्हणोनि ध्यानाचे निशायावाज

(1) त॥ हिसेतन्मयाचें सकळकृत॥ एकदुत्र॥ २१॥ पाचिसमाधिश्चियेया
आशेखा॥ आत्मानुभवराजसुरवा॥ पढामिषेकदेखा॥ सम
रसेंजाला॥ २२॥ ऐसेहेंगहन॥ अर्जुनामासेंमजन॥ आतां
आईकेंसांगोआन॥ जेकरितएक॥ २३॥ तरिदोनिपालचवे
नि॥ जेसांतंतुयेकुंजंबरी॥ तेसांमिवांचुनिचरांचरी॥ जाण
तिना॥ २४॥ आदिब्रह्माकरुणि॥ सेवदिमत्रपकधरुनि॥ माझि
समस्तहेंजाणोनिस्वरूपमासें २५॥ मगवाडधाकुटंनमूणति
साजिवनिर्जिवनेणति॥ देखिलियेवस्तुउजुलंठतिमिंचिमूणो
नि॥ २६॥ आधुलेंउत्तमत्वनावव॥ पुदिलूयोग्यायोग्यनमनवे॥
येकसरेंव्यक्तिमात्राचेनिनावें॥ नमुचिआवडे॥ २७॥ जेसेंउंचि

२६५

॥१॥ उहकपडिलें ॥ तें तळवटवरिये उगलें ॥ तैसे नमिजे भूतजातदे
खिलें ॥ ऐसा स्वभावो चित्तयांच्या ॥ २० ॥ कां फळतया तरुचिशा
खा ॥ सहजें भूमिसि उतरे देखा ॥ तैसें जिवमात्रां अशाखा ॥ खा
लावति ते ॥ २१ ॥ अखंड अगर्वता हा उनि आसति ॥ तया तें वि
नयो हेचि संपति ॥ जे जय जय मंत्रे आर्पति ॥ माझां चिगाई उ
नमितां माना भिमान गळाले ॥ मपोनि आवचिते मिचि जाले ॥
ऐसे निरंतर मिसळले ॥ उपासिति ॥ २२ ॥ अर्जुना हे गरुड मति ॥
सांगीत लिखु ज प्रति ॥ आतां ज्ञान यज्ञे यजिति ॥ ते मत्त जाई के ॥ २३ ॥
तुवर सा मी लें तं वा केवलं वा पुमर्थ परम मिह मुकुं दे मति योगं वंदति ॥
निरुपम सुखा ॥ ४ ॥ संविद्रुप मस्पष्टुः खंत मरु मखिल तु क्षेरा ॥ रत्रदृष्टा

अनादि ॥

(12)

कर्मयोगोऽष्टांगयोगो ज्ञानयोगो वाक्त्वोगइति चत्वारः ॥ पुमर्थत्वेन
 प्रसिद्धा योगाः ॥ योगशास्त्रयोमया प्रोक्तानुं श्रेयोविधित्साया ॥ ज्ञा
 नकर्मचरतिश्च नोपायो न्योसि कुत्रदिति ॥ १ ॥ भगवद्वचने षांग
 योगयोगो ज्ञानयोगांतर्गतो दृश्यः ॥ मनएकप्रसयुजा जित
 श्वा सो जित शनः ॥ वैराग्या १ ॥ यासयोगेन धियमाणमंतं प्रितः ॥
 इत्यदिना तस्यापि नुत्पादनात् ॥ तत्र गर्भाधानं पुंसवनं सीमंती
 न्यूनजातकर्मनाम करपा च आशुन चो लोपनयनानि चत्वा
 रि वेदव्रतानि ॥ स्नानं सरुधर्मचारिणी संयोगः पंचानां यज्ञानां
 अनुष्ठानं देवपितृभूतमनुष्यब्रह्मणा मेतेषां च ॥ अष्टकापा ॥ २६

(12)

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com